

ренцій; посилання на відеолекції в мережі; оперативні відповіді на поточні питання з практичних занять.

Наш досвід застосування мережі Інтернет для підготовки майбутніх менеджерів до застосування мультимедіа у професійній діяльності показав, що ефективним засобом такої підготовки є розміщення на професійній сторінці викладача інтерактивного курсу, до якого входять такі складові: а) презентація для сайта; б) презентація для лекції; в) тексти навчальних матеріалів; г) набір тестових завдань; д) відеолекції викладача.

Висновки. Отже, сутність і специфіка мультимедійних засобів навчання впливає на формування і розвиток психічних структур майбутнього менеджера організацій, у тому числі мислення. Характер навчання прийомів роботи з мультимедійними ресурсами справляє визначальний вплив на специфіку мотивації поведінки майбутніх менеджерів при роботі з мультимедійною інформацією та інформацією, що розміщується в телекомунікаційних мережах

Основними напрямками подальшого дослідження є розробка інтегративного спецкурсу, в межах якого необхідно забезпечити узгоджене поєднання змісту, форм, методів і засобів мультимедіа-візуалізації та створення моделі підготовки майбутніх менеджерів організацій до застосування засобів мультимедіа у професійній діяльності.

Література

1. Алдер Х. НЛП: современные психотехнологии / Х. Алдер. – СПб. : Питер, 2000. – 160 с.
2. Арнхейм Р. Визуальное мышление [Электронный ресурс] / Р. Арнхейм. – 2004. – Режим доступа: <http://www.philosophy.ru/library/katr/arnheim1.html>.
3. Выготский Л.С. Мышление и речь / Л.С. Выготский. – 5-е изд., испр. – М. : Лабиринт, 1999. – 352 с.
4. Гальперин П.Я. Введение в психологию : учеб. пособ. для вузов / П.Я. Гальперин. – М. : Университет, 1999. – 332 с.
5. Ларионова Н.С. Гипертекст как модель современной культуры : дис. на соискание ученой степени канд. соц. наук : 22.00.06 / Н.С. Ларионова. – М., 2005. – 188 с.
6. Максименко С.Д. Загальна психологія : навч. посіб. / С.Д. Максименко, В.О. Соловієнко. – К. : МАУП, 2000. – 256 с.
7. Мінцберг Г. Зліт і падіння стратегічного планування / Г. Мінцберг. – К. : “Книжкове вид-во Олексія Капусти”, 2008. – 214 с.

МОСКАЛЕНКО О.І.

РОЛЬ МОТИВАЦІ ВИВЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В БЕЗПЕЦІ ПОЛЬОТІВ

Сучасний рівень розвитку авіації висуває нові, вищі вимоги до підготовки фахівців. Радіообмін на міжнародних повітряних трасах здійснюється англійською мовою. Ефективне усне спілкування важливе для забезпечення безпеки польотів. Голосові повідомлення – це єдиний засіб спілкування між пілотом і диспетчером на відстані, хоча основні стандартні повідомлення передаються також і в електронному вигляді. З 1 березня 2008 р. набули чинності нові вимоги ІКАО (Міжнародна організація цивільної авіації), які

висуваються до пілотів і диспетчерів цивільної авіації щодо володіння ними англійською мовою. Комунікативні вміння пілотів і диспетчерів оцінюються за критеріями володіння англійською мовою. Ці критерії включають: *вільність говоріння, взаємодію, словниковий запас, граматичні конструкції, вимову, розуміння*. Комунікативні вміння пілотів і диспетчерів оцінюються за шкалою ІКАО, що включає шість рівнів володіння англійською мовою, кожний з яких оцінюється за шістьма вищезгаданими показниками. Шкала оцінювання володіння англійською мовою включає:

- 6 – професійний;
- 5 – просунутий;
- 4 – робочий (операційний);
- 3 – рівень, нижче за середній;
- 2 – початковий рівень;
- 1 – рівень, нижче за початковий.

Визначений шкалою ІКАО 4-й рівень володіння англійською мовою стає мінімально допустимим при виконанні й обслуговуванні міжнародних польотів. Проблема володіння “вільною авіаційною англійською мовою” серед пілотів і диспетчерів неангломовних країн стоїть досить гостро, причому стосується це не лише України. ІКАО посилює відповідальність експлуатантів повітряних суден за рівень знань і вмінь персоналу. Отже, серйозність таких змін потребує реформи системи професійної підготовки авіафахівців в аспекті вивчення загальної, а також професійно орієнтованої англійської мови, фразеології радіообміну.

Володіння професійно орієнтованою англійською мовою є одним із показників рівня освіченості та компетентності авіаційного фахівця. Більшість курсантів ВЛНЗ (вищих льотних навчальних закладів) пов’язує вивчення іноземної мови з майбутньою професійною діяльністю, прагненням стати компетентним і конкурентоспроможним спеціалістом в авіаційній галузі.

У вітчизняній літературі дослідженню структури мотивації присвячено праці М.І. Алексеєва, П.М. Якобсон, В.Г. Асєєва та ін. Проблема мотивації широко відображена в працях зарубіжних авторів: Х. Хекхаузена, В.С. Мерлін. Проблемою мотивації вивчення іноземної мови займалися такі вчені, як Р.В. Борківська (мотивація навчальної діяльності студентів економіки та права) [4], О.М. Гринчишин (розвиток мотивації іноземної мови курсантів вищих військових навчальних закладів) [2], Н.О. Арістова (формування мотивації вивчення іноземної мови у студентів вищих нелінгвістичних навчальних закладів) [1] і багато інших.

За визначенням Н.О. Арістової, а також інших авторів, згідно з яким *мотивація* може розглядатися як системне утворення, що має багаторівневу структуру і складається із зовнішніх і внутрішніх мотивів, ієрархія і взаємодія яких формується під дією певних факторів [1, с. 7].

На думку О.М. Гринчишина, під *мотивацією* розуміється система спонукань: мотиви, потреби, інтереси, прагнення, цілі, потяги, мотиваційні установки чи диспозиції, ідеали. Досліджуючи проблему мотивації і став-

лення до іноземної мови, науковець виокремлює також поняття вивчення іноземної мови і оволодіння іноземною мовою, розмежовуючи при цьому сферу використання мови, тобто у мовному середовищі носіїв мови чи в умовах вивчення її в аудиторії. Оволодіння іноземною мовою – це вміння активно використовувати мову в різних ситуаціях. Вивчення іноземної мови – це найчастіше засвоєння мовних форм – лексики, граматики тощо і, як правило, невміння користуватися мовою в ситуації спілкування [2, с. 6].

З точки зору *професійної мотивації*, О.М. Гринчишин виділяє такі структурні компоненти: прагнення здобути вищу освіту; інтерес до професії; професійно-пізнавальні мотиви (чи прагнення в майбутньому стати гарним фахівцем); внутрішньонавчальні мотиви; прагматичні мотиви; здібності до оволодіння знаннями [2, с. 6].

Отже, проблемою мотивації займається багато вчених. Проте залишається нерозробленою проблема мотивації курсантів вищих льотних навчальних закладів до вивчення професійно орієнтованої англійської мови.

Мета статті – розгляд проблеми мотивації вивчення професійно орієнтованої англійської мови як одного із системоутворювальних факторів, які впливають на безпеку польотів, а також виявлення педагогічних умов, які сприятимуть підвищенню рівня володіння англійською мовою.

На сьогодні проблема безпеки польотів є однією з найактуальніших проблем авіації. При аналізі даних Міжнародної організації цивільної авіації було виявлено, що понад 80% авіапригод відбувається з вини людського чинника, що є наслідком недостатньої теоретичної підготовки авіафахівців. Значна частка авіапригод відбувається через недостатній рівень володіння англійською мовою або неправильне розуміння під час ведення радіообміну англійською мовою між пілотом і диспетчером.

Так, при аналізі даних Державіаадміністрації за 2005–2010 рр. виявлено деякі порушення, викликані помилками в іноземній мові при веденні радіообміну англійською мовою [5].

Так, 11 травня 2007 р. при виконанні польоту за маршрутом Шарджа – Кардаган повітряним судном АН-12 № UR-CDB авіакомпанії “Ветеран” екіпаж отримав диспетчерський дозвіл на вирулювання на попередній старт. Після підтвердження екіпажем прийняття дозволу на виліт диспетчер помилково використав фразу, яка не дозволена в подібних випадках згідно з документами ІКАО (пункт 12.3.4.10 Doc 4444). Це призвело до перетинання лінії попереднього старту [5].

Під час ОНР (обслуговування повітряного руху) 16 листопада 2010 р. в районі відповідальності Київського районного диспетчерського центру спрацювала функція короткострокового попередження про конфлікт (STCA) між літаком Б-737 UR-PSD авіакомпанії “Міжнародні авіалінії України”, який виконував політ за маршрутом Таба (Єгипет) – Бориспіль, який знижувався з ешелону FL 360 до FL 320 та Б-777 9V-SWL авіакомпанії “Сінгапурські авіалінії”, що виконував рейс за маршрутом Мюнхен – Сінгапур. Коли диспетчер виявив конфліктну ситуацію, він дав вказівку на набір ешелону 350, яку повторив двічі. Але екіпаж вказівку не зрозумів та

не підтвердив, що призвело до спрацювання функції STCA (попередження про конфлікт) [5].

Отже, аналіз вищевказаного, а також даних міжнародної статистики вказує на те, що наявні авіапригоди, які відбуваються внаслідок недостатнього рівня володінням англійською мовою.

Особливої важливості набуває питання про відповідальність ВЛНЗ у підготовці висококваліфікованих спеціалістів. Програма з іноземних мов для ВЛНЗ передбачає у курсантів уміння користуватися лінгвістичною системою з метою спілкування відповідно до ситуації. Виникає суперечність між об'єктивною необхідністю і реальним станом справ, тому що підготовка з професійно орієнтованої англійської мови у вищому льотному навчальному закладі не відповідає вимогам сьогодення і викликає потребу оптимізації системи викладання цієї навчальної дисципліни та розвитку мотивації до її вивчення. Мотивація дає можливість виявити внутрішні резерви особистості для її подальшого розвитку, навчання і виховання, тому що через мотивацію можна впливати як на продуктивність діяльності (в цьому випадку ефективність керування ПС (повітряним судном) та обслуговування повітряного руху), так і на розвиток самої особистості. Це робить проблему мотивації до оволодіння професійно орієнтованою англійською мовою актуальною і потребує постійного її вивчення.

Глобалізація суспільства і бурхливий розвиток авіаційної галузі за останні 10 років зумовлюють потребу в висококваліфікованих спеціалістах, які можуть вільно спілкуватися іноземною мовою професійного спрямування. Оволодіння професійно орієнтованою англійською мовою є багаторівневим і складним процесом. Для того, щоб повною мірою охопити цю галузь знань, слід звернути увагу на те, що спонукає людину вивчати іноземну мову взагалі.

Розглянемо окремо поняття “безпека польотів”, “мотивація”, “мотив”, “потреба” більш детально, а також визначимо взаємозв'язок між цими поняттями.

Безпека польотів – це стан авіаційно-транспортної системи (АТС), за якого ризик завдання шкоди людині або майну зменшений до прийнятного рівня та підтримується на цьому чи більш низькому рівні шляхом безперервного виявлення джерел небезпеки та контролю за факторами ризику. Існують такі рівні безпеки польотів: прийнятний – це рівень, який приймається як такий суспільством і світовою спільнотою; заданий – це мінімальний рівень безпеки польотів, що встановлюється нормативно Державіаадміністрацією з урахуванням досягнутого рівня безпеки польотів парку повітряних суден АТС України; спостережений – зміряне значення рівня безпеки польотів, що реалізувався [6].

Фактори, що впливають на безпеку польотів, поділяються на три основні групи: людський, технічний і фактор середовища, пов'язаний з недоліками обслуговування повітряного руху, метеозабезпечення та аеродромно-технічного забезпечення польотів.

Сьогодні людський чинник розглядається як невід'ємна частина безпеки польотів. За даними ІКАО за останні 10 років встановлено, що близько 65% авіакатастроф виникають через порушення комунікації під час ведення радіообміну між пілотом і диспетчером, тобто той самий людський чинник, але з англомовною складовою. Отже, постає серйозне завдання мінімізації впливу людського чинника з англомовною складовою на безпеку польотів. Проблема полягає в тому, що до недавнього часу володіння англійською мовою не розглядалося як окремий фактор взаємодії екіпажу і диспетчера. Основна увага приділялась професійній компетентності авіаційного фахівця без урахування мовної підготовки. З введенням нових вимог ІКАО щодо четвертого рівня володіння англійською мовою авіафахівцями ставлення до цієї проблеми змінилося. Якщо раніше англійська мова розглядалася як навчальна дисципліна, то з позицій нового підходу професійно орієнтована англійська мова стає однією із провідних складових професійної підготовки і невід'ємною частиною професії авіаційного фахівця.

Проблема розвитку мотивації до вивчення професійно орієнтованої англійської мови в контексті її впливу на безпеку польотів є досить актуальною.

Існує декілька підходів до визначення мотивації [1–4].

В загальному розумінні мотивація – це те, що спонукає суб'єкт діяти. Мотивація – це те, що знаходиться у людини всередині. Якщо людина мотивована, її задоволення від роботи обов'язково приведе до гарного результату. Знання про те, чому люди роблять те, що вони роблять, – необхідна передумова для того, щоб допомогти їм реалізувати власні мотиви. У вузькому значенні мотивація – це внутрішня рушійна сила, що спонукає людину до дії або певного виду поведінки, пов'язана з її органічними і культурними потребами [1].

Існує два типи мотивації: внутрішня і зовнішня. Внутрішня мотивація – це те, що спонукає до дії або діяльності через внутрішній інтерес до цієї діяльності. Зовнішня мотивація – це дії, які людина вимушена робити з тих чи інших обставин (страх покарання або надія на винагороду). Виявляється, що внутрішня мотивація є більш тривалою, стійкою, тоді як зовнішня – нестійка і швидко минає. Щоб у курсанта з'явилася внутрішня мотивація навчання, необхідно, щоб він відчував себе самодетермінованим, компетентним, включеним у значущі стосунки з друзями та викладачами [2].

Розробка проблеми мотивації вивчення іноземної мови спрямована на вивчення мотивів і ефективності оволодіння іноземною мовою в умовах організованої навчальної діяльності. Слід зазначити, що мотивація до вивчення професійно орієнтованої англійської мови у ВЛНЗ має свої особливості, зумовлені специфічністю авіаційної галузі, оскільки майбутнім авіафахівцям треба не тільки володіти належним рівнем англійської мови, а й вміти користуватися спеціальною термінологією в професійній діяльності, що пов'язана з прийняттям рішень в умовах ліміту часу. Крім того, більшість нормативних актів і документів, які регламентують діяльність в авіаційній галузі, друкується на англійській мові. Таким чином, англійська мова є не тільки метою, а й засобом пізнання. Тому завдання викладача –

захопити курсанта, залучити до активної діяльності, довести, що мова і майбутня професія авіаційного спеціаліста – нероздільні, і мотивувати до вивчення цієї дисципліни. Пошук оптимізації шляхів вивчення іноземної мови є також дуже актуальним питанням у педагогіці. Для вирішення цієї проблеми треба визначити, які саме *мотиви*, що є рушійною силою поведінки людини та її діяльності, спонукають курсанта до вивчення професійно орієнтованої англійської мови, щоб забезпечити успішне спілкування іноземною мовою в професійній діяльності.

Мотиви навчальної діяльності розуміють як фактори, що зумовлюють прояв навчальної активності: потреби, цілі, настанови, інтереси. Провідними мотивами навчальної діяльності у студентів є професійні мотиви і мотиви престижу, менш значущими є прагматичні мотиви (отримання диплома про вищу освіту) і мотиви пізнання. Існує дві групи мотивів:

1) внутрішні: пізнавальний мотив (прагнення оволодіти новими знаннями та способами пізнавальної діяльності); мотив самодетермінації (прагнення відчувати себе суб'єктом навчальної діяльності та взаємодії з оточенням); мотив самовдосконалення (прагнення підвищувати власну компетентність, ефективність і майстерність);

2) зовнішні: професійний мотив (прагнення досконалим оволодіти майбутньою професією, стати висококласним фахівцем); мотив досягнення (прагнення до успіхів у навчанні, перевершення рівня власних попередніх досягнень); мотив обов'язку (почуття відповідальності перед товаришами за результати власної пізнавальної діяльності); комунікативний мотив (прагнення до партнерського спілкування з учасниками навчальної діяльності, налагодження продуктивної міжособистісної взаємодії); мотив самоутвердження (прагнення посісти престижну позицію в колективі, заслужити схвалення з боку викладачів, батьків і товаришів); прагматичний мотив (орієнтація на практичну цінність навчання, його важливе значення для майбутнього життя) [4, с. 8].

Спонукальним мотивом діяльності людей виступають *потреби*.

Потреба – це необхідність для людини таких умов, що забезпечують її існування і самозабезпечення. Потреби виступають основою діяльності людей. Потреба – це нестача суб'єкта в чомусь конкретному, а мотив – обґрунтування рішення задовольнити або не задовольнити зазначену потребу. Взаємозв'язок потреби, мотивації і мотиву можна зобразити у вигляді такої схеми:

потреба (нестача у чомусь) → мотивація (усвідомлення потреби) → мотив (обґрунтування рішення).

У контексті вивчення професійно орієнтованої англійської мови як фактора впливу на безпеку польотів взаємозв'язок понять “безпека польотів” і “мотивація” можна описати так.

Підвищення рівня *безпеки польотів* за рахунок підвищення рівня англомовної підготовки формує *потребу* у висококваліфікованих авіаційних фахівцях, що стає результатом *мотивації* вивчення професійно орієтова-

ної англійської мови і реалізацією *мотиву* досягнення і самоутвердження в професійній діяльності.

Висновки. Отже, підвищення рівня безпеки польотів є актуальною проблемою сьогодення. Проведений аналіз міжнародної статистики вказує на те, що наявні авіапригоди, які відбуваються за рахунок недостатнього рівня володіння англійською мовою. Однією із найважливіших складових підготовки висококваліфікованого фахівця є підготовка до іншомовного професійного спілкування. Опанування четвертого рівня володіння англійською мовою за шкалою ІКАО є необхідною вимогою в сфері авіаційного обслуговування. Розвиток мотивації вивчення професійно орієнтованої англійської мови дає можливість виявити внутрішні резерви особистості для її подальшого розвитку в професійній діяльності, тому що через мотивацію можна впливати як на продуктивність діяльності (в цьому випадку ефективність керування ПС та обслуговування повітряного руху), так і на розвиток самої особистості. Мова і майбутня професія авіаційного спеціаліста – нероздільні, тому мотивація вивчення професійно орієнтованої англійської мови є необхідною умовою теоретичної підготовки авіаційних фахівців.

Література

1. Арістова Н.О. Формування мотивації вивчення іноземної мови у студентів вищих нелінгвістичних навчальних закладів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 / Н.О. Арістова ; Ін-т вищ. освіти АПН України. – К., 2008. – 20 с.
2. Гринчишин О.М. Розвиток мотивації оволодіння іноземною мовою в умовах вищого військового навчального закладу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : 19.00.09 / О.М. Гринчишин ; Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Б. Хмельницького. – Хмельниц., 2003. – 18 с.
3. Поповська І.І. Взаємодія технології навчання і мотивації в процесі формування професійного іншомовного спілкування / І.І. Поповська // Наука і сучасність : зб. наук. праць Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова. – К. : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2007. – Т. 60. – С. 260.
4. Борківська Р.В. Формування мотивації навчальної діяльності студентів коледжу економіки і права : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 / Р.В. Борківська ; Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Т., 2005. – 20 с.
5. Аналіз стану безпеки польотів в цивільній авіації України за 2005–2010 рр. / Державіаадміністрація. Міністерство транспорту та зв'язку України Наказ “Про затвердження правил інформаційного забезпечення системою управління безпекою польотів повітряних суден цивільної авіації України” (Правила п. 1.7) від 19.03.2009 р. № 295 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1078.1309.0>.
6. Кміта Є.В. Методика навчання пілотів веденню радіообміну на міжнародних повітряних трасах в умовах дефіциту часу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.02 / Є.В. Кміта ; Нац. аграр. ун-т. – К., 2005. – 20 с.

МОСКАЛЬОВА Л.Ю.

ЗМІНИ ХАРАКТЕРИСТИК МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У ПЕРІОД ДОРΟΣЛІШАННЯ

Перетворення, що відбуваються у житті сучасної студентської молоді, об'єктивно вимагають критичного вивчення новоутворень та специфічних змін, що зумовлені культурними, соціальними, психофізіологічними